

Alevi - Bektaşî - Mevlevî inanç önderlerini bir araya getiren Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan: Naki Özkan

Cem Vakfı'nın "Anadolu İnanç Önderleri Birinci Toplantısı", 16 - 19 Ekim tarihleri arasında İstanbul'da yapıldı. Davetiyede, Yunus Emre'nin "Gelin tanış olalım. İşi kolay kılalım. Sevelim, sevilelim. Bu dünya kimseye kalmaz" sözleri vardı. Toplantının amacı, "Tanrı ve insanı iç içe gören İslam anlayışı insanı kucaklamaya başlıyor, tıpkı Şah Ahmet Yesevi'nin, Hacı Bektaşî Veli'lerin, Mevlana'ların, Yunus'ların, Pir Sultan'ların ve sizler gibi yüzlerce inanç önderinin 13. yüzyıldaki Anadolu'sunda olduğu gibi. Şimdi sizden tarihi bir görevi daha yerine getirmenizi istiyoruz" sözleriyle ifade edilmişti. Bu sözler doğrultusunda, 700'e yakın Alevi ve Mevlevî dedesi, Bektaşî babası, ozanlar biraraya gelerek, inanç temsilcilerinin örgütlenmesinde önemli bir adım attı. Vakıf Başkanı Prof. Dr. İzzettin Doğan ile toplantının hedeflerini, dedelik kurumunu konuştuk.

**"Anadolu İnanç Önderleri, Temsilcileri" toplantısı dediniz. Ve sadece, Alevi, Mevlevî ve Bektaşîleri çağırdınız. Neden, "Alevi İnanç Temsilcileri" diyerek somutlamadınız? Bu niteleme Sünnilerde bir alınganlığa yol açamaz mı?

Zannetmiyorum. Biz bu ülkede zahmet çeken insanları esas aldık. Anadolu'yu İslamlaştıran Alevilerdir. Osmanlı imparatorluğunun kuruluşunda üç Alevi dedesi vardır. Sosyal ve ekonomik dayanışma modelinin adı Ahiliktir. Ahi Evran Azerbaycanlı bir Alevi dedesidir. Devletin omurgasını oluşturan Yeniçeri ocağının piri Bektaşîdir. Birinci Osmanlı padişahı Osman beyin kayınpederi Edep Ali bir Alevi dedesidir. Anadolu'yu İslamlaştıran Hacı Bektaşî Veli, Mevlana ve Osmanlılar ve başka dedeler ise bunun hakkını vermek lazım.

*İlk defa, 700 dedeyi bir araya getirdiniz. Bu toplantının hedefi neydi?

Türkiye'de demokrasinin gelişmesi, kökleşmesi için temel hakların ve önemli olarak da inanç özgürlüğünün kabul edilmesi gerekiyordu. Ama bu ülkede inanç özgürlüğü yalnız bir

kesim için var, yani İslam'ı Arap yorumuyla kabul eden bir kesimi için. Benim de mensup olduğum büyük bir kitle karanlıkların arkasındaydı. Alevi olduğu anlaşılan insanlar ızdırap çekiyor, işinden, dostundan olabiliyordu. Bunun için, birinci olarak Alevilik yeniden su yüzüne çıkmalıydı. Aleviler korkularını yenmeli, Alevi olduğunu bütün insanlara gerektiğinde söyleyebilmeliydi. Onun için benim hedefim halkın üzerindeki bu külü savurmaktı. Ben buna aydınlatma dönemi, Türkiye'nin aydınlanma çağı diyorum. Artık, ikinci döneme girmek lazım: Aleviliği bugüne kadar getirenlere, bütün ızdıraplara, baskılara direnenlere, gerekirse hayatını veren dedelere saygı göstermek gerekiyor. Onun için biz, Alevi, Mevlevi dedesini, Bektaşî babasını, ozanını "İnanç Önderleri" adı altında topladık. Bu inanç önderlerinin artık yeniden su yüzüne çıkması lazımdı ki, devletin ilgisizliği sebebiyle darmadağan olmuş olan Aleviler bu inancı bugünlere getiren insanlarla yeniden tanışsınlar.

Beni kırmıyacaklarını düşünerek, halkın sevdiği, bilgi dolu ama ondan da önemlisi kamil olan dedeler, babalar var ise, bunların tesbitini istedim. Bunun tesbitini yaptık, ondan sonra bunlara davetiye çıkardık. Onların yanında, bu işe gönül vermiş yazarlar, ozanlar da geldiler. Böylece tarihte ilk defa bu insanları bir araya getirmeyi sağladık

*Şu ana kadar ki söyleminizde genellikle, Alevi - Bektaşî deniliyordu. Buna, Mevlevi eklemesi pek yoktu.

Mevlevilerin onayını almadan, onlara rağmen, onları bir şekle sokmaya çalışmak saygısızlık olurdu. Şimdi onlarda da, Alevi - Bektaşî - Mevlevi üçlemesi söylenebilir kanaati var. Cem dergisinde, onların en büyüğü olan, şu andaki Mevlevi dedesi Hasan Dede bir makaleyle olayı aydınlığa kavuşturdu.

*Hasan Dede o makalesinde ne dedi?

Alevi, Mevlevi ve Bektaşîlerin yanyana gelmesinde bir sakınca olmadığını belirtti. "Biz de Aleviyiz" dedi. "Bugüne kadar söyleyemiyorduk, biz de Hz. Ali'ye, İslam'a, Alevilik - Bektaşîlik nasıl yaklaşıyorsa öyle yaklaşıyoruz" dedi. Anlayışımız, semahlarımız, sazımız, sözümüz aynı felsefeden geliyor. Geçen sene, 10 Kasım'da başlattık bu birlikteliği. Bu senede bir taraftan Alevi bir taraftan Mevlevi semahlarıyla anma yapacağız.

*Şimdi hayatta olmayan Bektaşîlerin en önemli bazı babaları Alevilere soğuk bakıyorlardı. En sıcak bakan Bedri Noyan dedebaba da hayatta yok artık. Bu soğukluk giderildi mi? İlginç bir olay var. Bektaşîler kendi inanç tabanlarını reddettiler...

Soğukluk giderildi çünkü, özde farklılığın olmadığı görüldü. Farklılık, dedeler mi, babalar mı öncülük yapacak meselesindendi. Yavuz Sultan Selim döneminden sonra devlet, Alevileri ve Bektaşîleri bölmeye çalıştı. Alevileri tutamıyorlar, hiç olmazsa Bektaşîleri merkeze yakın tutmak istediler. Ya ıslah ya imha ettiler. Sonra da babalara güç vermeye çalıştılar. Bugün artık devletin babalara öyle bir ihtiyacı yok. Babalar önemli ölçüde kendi tabanlarını yitirmiş durumdadır. Onlar da bir bütünleşme, bir rönesans zorunluluğunu duyuyorlar. Babalar bu toplantıda çok açık rol aldılar.

*Siz, bir araya getirdiğiniz dedeler, babalar için ne istiyorsunuz? Mesut Yılmaz'la ve Bülent Ecevit'le görüştüğünüzü söylediniz...

Ben hem Sayın Mesut Yılmaz'la hem Sayın Bülent Ecevit'le görüştüm: Konuşmamda özetle, Alevi, Mevlevi, Bektaşî kesimin devletin dışında bırakılmasının haksızlık olduğunu ifade ettim. "Hocam ne istiyorsunuz" dediler. Ben de, "En azından bir iki bin kadro verin" dedim.

*Yani, Diyanet'in içinde mi olacak bu?

Diyanet'in yeni bir yapıya kavuşması ve öyle göstermelik birkaç temsilcilikle değil, her inancın yoğunluğu oranında Diyanet'te yer almasını istiyoruz. Özerk bir biçimde, hiyerarşi olmadan. Çünkü, inançta hiyerarşi olmaz. Bir birliktelik oluşturulmalı. Ben bunu söylediğim

zaman dediler ki, "Hocam, Diyanet'ten bir şey alamayız, Diyanet'e dokunamıyoruz."

*Bunu söyleyen Bülent bey mi, Mesut bey mi?

Bülent bey, "Evet, bir haksızlık var ve bu giderilmelidir" dedi. Mesut bey, "Biraz zaman gerektiriyor, hazır değiliz" diye düşünüyor. Ama Ecevit'le çok daha ayrıntılı konuştuk. İkinci görüşmemizde, bir çalışma başlatması için Hüsamettin Özkan'a talimat verdi. Diyanet'ten müthiş bir direnç var Alevileri almamak için. Ben de, "Devletin birliği, bütünlüğü için bir hizmet kurumu oluşmasını istiyorum. O zaman bize devletin içinde bir başka yer verin dedim." Bu bir bakanlık içinde, bir genel müdürlük, müsteşarlık altında olabilir. İki bin kadro istiyoruz, onu da iki günde dolduracak halimiz yok. Çünkü, biz, çocuklarımızı eğitecek kamil insan, elini öpebileceğimiz insan istiyoruz orada. Devletin yardımı olmadan Alevi inanç önderlerini toplamak kolay değil. Tarihin yeniden ayağa kalkmasında devletin yardımını bekliyoruz. Alevileri devlete monte etmeliyiz. Bütün bu görüşlerim için, "haklısınız hocam" dediler.

"Kültür Bakanlığı'ndan istermisiniz" dediler. "Olur", ancak, "Bakanlara göre değişecek bir durum olmamalı, inançların icrasına yardımcı olacak bir kurumlaşma olmalı" dedim. Bu konuda bir çalışma başlattıklarını söylediler ama şu ana kadar üç dört defa görüştük, daha henüz bir sonuç alamadık.

*Bakanlık içinde Alevi kimliğiyle mi yer alınacak?

Olması gerek bir devrim bu. Bakanlığa bağlı ama, gizlemeye gerek duymadan Alevi inancının yer alacağı bir kurumlaşma olacak bu.

*Henüz özerk, bağımsız bir inanç kurumlaşmasına gitmeden, devletin içerisinde yer edinmek, ileride Aleviliğe zararı olmaz mı?

Hayır, olmaz. Bizim amacımız herşeyin açık olarak kamuoyunun önünde cereyan etmesi, çünkü bizim hiç kimseden çekinecek, gizlenecek bir sırrımız yok. Devlete diyoruz ki, "Biz bu ülkenin vatandaşıyız. İnanç hizmetleri için para ayırıyorsan, bizim payımızı da ver." Biz, nasıl harcıyacağımıza karar verebiliriz. Devlet diyorsa ki, "Ben karar veririm". Biz ona da itiraz etmeyiz. Ama, yerimizi görmek istiyoruz.

*Kadroların seçiminde, azlinde sorunlar yaşanmaz mı?

Bizim ölçümüz 1400 yıldır şaşmadı ve o ölçüdür bizi ayakta tutan. Biz kamil insanın önünde secde ederiz. Kurumlaşmanın nasıl biçimleneceğini oturur konuşuruz.

*Kadroların seçiminde öncelik kime verilecek?

Önceliği dede, baba çocuklarına vereceğiz. Bunun nedeni, Alevi kültürünü bütün zorluklara rağmen günümüze kadar getirmekteki katkıları içindir. Tarihsel bir hakkın teslimi sözkonusudur. Ama kadroların geri kalanı gönüllü insanlara verilecek.

Himayeye muhtaç olan Aleviler

*Sizin konuşmalarınızda sık sık geçen, Arap ve Şii İslamı, Anadolu ve Türk Müslümanlığı - Aleviliği vurgularınızda biraz aşırılığa gitmiyor musunuz? Sünniler bu sözlere de alınganlık gösterebilirler...

Sünni kardeşlerimiz Alevilerin konumunda olsaydı emin olun onları daha sık vurgulardım. Sünni kardeşlerimizin korunmaya, kendilerini ifade etmek için bir mücadeleye ihtiyaçları yok. 93 bin personelleri, 72 bin camileri var. Himayeye muhtaç olanlar Aleviler. Pir Sultan, "Ölen tendir, can değil" der. "İnsan Tanrı'nın zerresinden oluşmuştur" anlayışına sahip olan, bunu için de insanı ölümsüz gören bir anlayışa sahip olan bizler, Alevi - Sünni ayrımı yapamayız.

*Recai Kutan beyin sözlerine ne diyorsunuz...

Devlet bizi içine almalı

Milliyet tarafından yazıldı.

Bakın, onlar ayırım yapıyor. Büyük şanssızlık o sözler.

*Nusayriler Alevi mi? Alevilerle aralarındaki fark nedir?

Tabii onlar da Alevi. Nusayriler, Hz. Ali'yi Tanrı'nın yeryüzündeki tecellisi olarak görürler. Hz. Ali'ye çok aşırı bir sevgi gösterirler. Tek fark budur. Ayrıca namaz da kılarlar.

*Devletin Alevi derneklerine 5 trilyon yardım edeceği söylenmişti. Devletten ne kadar yardım aldınız?

10 cemevi binasının yapılmasına yardım için geçen günlerde Vilayet'e 70 - 80 milyar geldi. Para Vilayet'ten dağıtıldı, biz sadece aracı olduk dağıtılmasında. Toplam olarak 700 milyar civarında bir yardım geldi. Ayrıca Cumhurbaşkanı da Ankara'daki Hacı Bektaş Kültür Evi inşaatı için zannediyorum, birkaç yüz milyar yardımda bulundu.

*Dedeler ve aileleri arasında bir hiyerarşik yapılanma var mı?

Alevi dedeleri arasında çok önemli bir söz vardır. "El ele, el Hakk'a" Yani en üstte bir dede, altında bir dede gibi bir olay yok. En üstteki dede de sonunda bir dedeye bağlanır. Kibirli olmaması için bir pir, mürşit kapısı bulur. Pirini kendisi seçer, genelde de yoksul ama kamil bir dede olur.

*Sizin öyle bir dedeniz, piriniz oldu mu?

Vardı, vefat etti. Dedemiz Efendi dedeydi. Onun babası, Mustafa Kemal'in sofrasına oturan, orda saz çalan Hasan Hüseyin dedeydi.

*Bir Alevi ailesine 10 dede gelse, nasıl davranılır?

Hepsi de dede olarak kabul edilir. Bir ayırım yapılmaz. Ama Alevi ailesi önceden dedesini bilir, seçer. O dede, kurbanını keser, cemini yaptırır, onların dertleriyle uğraşır. Dedenin sorumlulukları vardır o aileye karşı.

*Dedelik kurumu çok yıpranmadı mı? Nasıl toparlayacaksınız?

Tabii ki çok yıprandı. Toparlanması da çok zor olacak ama olacak.

Kaynak: <http://www.milliyet.com.tr/1998/10/23/entel/entel.html>